

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Cansın Ebru YILDIZBAŞ¹, İkbâl Tuba ŞAHİN-SAK²

Özet: Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi 506 ebeveyn ve 506 çocuktan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak, “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutumları Ölçeği” ve “36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizi için, bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda, anne-baba tutumları boyutlarından “demokratik tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki, diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında ise negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. “Otoriter tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki, “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Son olarak, “izin verici tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Tutumları, Okul Öncesi Dönem Çocukları, Saldırganlık Yönelimi

¹T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, e-posta: cansinebruyildizbas@hotmail.com

²Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, e-posta: ikbalsahin@gmail.com

*Bu çalışma “Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Relationship between Preschool Children's Aggression Tendency and Their Parents' Parenting Attitudes

Abstract: The aim of this study was to investigate the relationship between preschool children's aggression tendency and their parents' parenting attitudes. The sample of the study consisted of 506 parents and 506 children. As the data collection tool, "Personal Information Form", the "Parents Attitude Scale" and the "Aggression Tendency Scale for 36-72 Months-Old Children" were used. Data was analyzed through independent-samples t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Pearson correlation analysis. Findings of the study showed that there was a moderate negative relationship between democratic sub-scale of PAS and physical aggression towards others sub-dimension of Aggression Tendency Scale for 36-72 Months-Old Children. There was a weak negative relationship between democratic sub-scale of PAS and other sub-dimensions of Aggression Tendency Scale. There was a moderate positive relationship between authoritarian sub-scale of PAS, and physical aggression towards others and aggression against objects/items sub-dimensions of Aggression Tendency Scale. There was a weak positive relationship between authoritarian sub-scale of PAS, and relational aggression towards others and self-directed aggression sub-dimensions of Aggression Tendency Scale. Lastly, there was a weak positive relationship between permissive sub-scale of PAS, and all sub-dimensions of Aggression Tendency Scale.

Key words: Aggression Tendency, Parenting Styles, Preschool Children

Giriş

İnsan doğumdan itibaren sosyalleşmeye başlamaktadır. Ailede başlayan bu süreç, akranlarla da kurulan iletişim sonucu gelişmekte, genişlemektedir. İlk sosyalleşme ortamı aile olduğu için, ebeveynlerin çocuk üzerinde kalıcı ve büyük etkileri olmaktadır (Günindi ve Giren, 2011). Çocukların dış çevre ile en çok iletişime geçtiği, bir başka deyişle aile dışında ilk sosyalleştiği yer okul öncesi eğitim kurumudur. Bu süreçte çocuk yeni insanlarla tanışmakta, yeni bir çevre ile iletişime geçmekte ve bazı temel davranışlar edinmektedir (Karaca, Gündüz ve Aral, 2011). Saldırganlık davranışına yönelim de bu dönemde gözlenmeye başlamaktadır. Çünkü okul öncesi dönemle birlikte artan sosyal ilişkiler akran şiddetini gündeme getirmektedir. Çocuğun hayatında karşılaştığı psikolojik, sosyolojik durumunun dışa yansımaları olarak tanımlanabilen saldırganlık yönelimi, diğer çocukları itip kakma, ısırma, onlara tükürme, vurma, sözel saldırı cümleleri kullanma şeklinde görülebilmektedir (Gülay, 2010).

Daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında öfke ve saldırganlık kavramlarının ortak olarak hatta aynı kavramlar olarak ele alındığı görülmektedir (Cüceloğlu, 1996; Nazik, 2001). Özmen'e (2004) göre bu iki kavramın uzun yıllar boyunca bir arada kullanılması aynı kavramlar gibi algılanıp kullanılmasına neden olmaktadır. Fakat bu iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır (Anderson, 1992; Schuerger, 1979).

Boxer ve Tisak (2005) saldırganlığı, herhangi bir canlıya yönelik rahatsız edici davranışlar sergilemek olarak tanımlamaktadır. Saldırganlık yönelimi ise bu davranışları gösterme eğilimi şeklinde ifade edilmektedir. İlk olarak çocukluk döneminde karşılaşılan saldırganlık yönelimi ileriki yaşlarda da görülebilmekte, rol model alınan ebeveynlerin verdiği mesajlar ve benimsediği tutumlar sonucu artabilmektedir (Köksal, 2016). Çünkü ebeveynlerin bilinçli-bilinçsiz tutumları bu yönelimleri pekiştirilebilmektedir (Starzyk ve Marshall, 2003).

Ebeveynlerinin çocuğa karşı sergilediği tutumlar, çocuğun sosyal uyumunu etkileyen önemli etmenlerden biridir. Ebeveynlerin çocuğun gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak davranışlar sergilemesi çocuğun sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırırken, gelişim özelliklerinin göz ardı edildiği tutumlar ciddi derecede uyum sorunlarına ve beraberinde de davranış problemlerine neden olmaktadır (Bernstein ve diğerleri, 1994; Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Anne baba tutumlarının çocukların sergilediği davranışlarla ilişkisi çeşitli çalışmalarda ifade edilmiş olmasına rağmen, çocukların özellikle saldırgan davranışları ile ebeveynlerinin tutumlarına odaklanan çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde dünyada ve Türkiye'de saldırganlık ile ilgili çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Örneğin, okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısından çocuklardaki saldırgan davranışlarının (Türkoğlu, 2019), medyadaki şiddetin çocukların saldırgan davranışları üzerindeki etkisinin (Tanwar ve Priyanka, 2016), çocuk ve ergenlerde risk faktörleri ve saldırgan davranışların önlenmesi için alınan önlemlerin (Schick ve Cierpka, 2016), erken çocukluk döneminde çocuklarda görülen problem davranışların (İkiz ve diğerleri, 2016), saldırganlık davranışıyla baş etmede okul öncesi öğretmenlerinin kullandığı stratejilerin (Öngören Özdemir ve Tepeli, 2016), ebeveyn-çocuk etkileşiminin, baba sevgisinin ve medyaya maruz kalma durumunun çocuklardaki saldırganlık eğilimi üzerine etkisinin (Dewi ve diğerleri, 2015), saldırganlık davranışları sergileyen çocukların ebeveynlerinin çocuk yetiştirme stratejilerinin (Car ve diğerleri, 2014), saldırganlık davranışları gösteren çocukların ailelerine

yönelik hazırlanan ebeveyn eğitim programlarının (Sayın, 2014), saldırganlığın sosyal yeterliliğe ve akademik başarıya etkisinin (Chen ve diğerleri, 2010), birtakım değişkenlerin okul öncesi dönemde gözlenen fiziksel ve ilişkisel saldırganlığa etkilerinin (Uysal ve Dinçer, 2013) ve okul öncesi dönem çocuklarında saldırganlığın ilişkili olduğu faktörlerin (Amin ve diğerleri, 2011) incelendiği çalışmalar yapılmıştır.

Benzer şekilde, literatürde anne-baba tutumlarını farklı açılardan incelemek amacıyla yapılmış pek çok çalışma olduğu belirlenmiştir. Örneğin, anne-babaların kişilik yapıları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki (İnanç ve diğerleri, 2017), bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkisi (Bozdemir ve Gündüz, 2016), farklı değişkenler açısından anne-baba tutumları (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Efe Azkeskin ve diğerleri, 2013), anne-baba tutumlarının psikolojik sorunların gelişimine etkisi (Lopes ve diğerleri, 2015), 4-6 yaş aralığında çocuğu olan ebeveynlerin anne-baba tutumları (Sak ve diğerleri, 2015), anne-babaların tutumları ile çocukların sağlıklarıyla ilgili doğru davranışlar sergileme durumları (Philips ve diğerleri, 2014), bebeklik döneminde anne-babaların ebeveynlik stilleri ve bunların bebek ve anne özellikleri ile ilişkisi (Arnott ve Brown, 2013), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinin anne-baba tutumlarının çocuklardaki sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışını yordama düzeyi (Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan, 2012), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenler (Şanlı ve Öztürk, 2012) ve ebeveyn tutumları ve ebeveyn davranışlarının psikolojik etkileri (Sümer ve diğerleri, 2010) bu konuda yapılan çalışmalardan bazılarıdır.

Bazı araştırmacılar da, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlıkları ile ebeveynlerin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi (İkiz ve Öztürk Samur, 2016), çocukların davranış problemlerinin yordayıcısı olarak olumsuz anne baba tutumlarını (Braza ve diğerleri, 2015), okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının, öz-kontrol ve ebeveynlerin anne-baba tutumları ile ilişkisini (Gözübüyük, 2015) ve 5-6 yaş çocuklarının ebeveynlerinin anne baba tutumları ile bu çocuklarda gözlenen davranış problemleri arasındaki ilişkiyi (Taner Derman ve Başal, 2013) incelemişlerdir. Ancak literatürde okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık eğilimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumlarını inceleyen bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın, literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Ebeveynler hangi anne-baba tutumlarını benimsemektedirler?
2. Ebeveynlerin anne baba tutumları;
 - a. Cinsiyetlerine,
 - b. Yaşlarına,
 - c. Eğitim durumlarına,
 - d. Medeni durumlarına,
 - e. Çocuğun cinsiyetine,
 - f. Çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?
3. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
4. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri,
 - a. Ebeveynlerinin yaşına,
 - b. Ebeveynlerinin eğitim durumuna,
 - c. Ebeveynlerinin medeni durumuna,
 - d. Çocuğun cinsiyetine,
 - e. Çocuğun yaşına göre farklılık göstermekte midir?
5. Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasında ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılarak hazırlanmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki veya daha çok sayıda bulunan

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

değişkenler arasındaki değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bilimsel araştırma modelidir. Model, korelasyon ve karşılaştırma türünde tarama yapmayı sağlamaktadır (Karasar, 2008).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Van ili merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve herhangi bir okul öncesi kuruma devam etmeyen 3-6 yaş arası çocuklar ve bu çocukların anne babalarından oluşmaktadır. Örneklemi ise, basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak bu evrenden seçilen 297'ü anne ve 209'u baba olmak üzere 506 ebeveyn ve 506 okul öncesi dönem çocuğu oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara ilişkin kişisel bilgiler

Değişken	Düzye	n	%
Cinsiyet	Kadın	297	58,7
	Erkek	209	41,3
Yaş	20-30 yaş	211	41,7
	31-40 yaş	240	47,4
	40 yaş üstü	55	10,9
Eğitim Durumu	Okula gitmemiş	39	7,7
	İlkokul	70	13,8
	Ortaokul	60	11,9
	Lise	112	22,1
	Lisans	225	44,5
Medeni Durum	Evli	462	91,3
	Ayrı/Dul	44	8,7
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	272	53,8
	Kız	234	46,2
Çocuğun Yaşı	3 Yaş	37	7,3
	4 Yaş	60	11,9
	5 Yaş	212	41,9
	6 Yaş	197	38,9
Toplam		506	100

Araştırmaya dâhil olan 506 ebeveynin 297'si (%58,7) kadın, 209'u (%41,3) erkektir. Bu bireylerden 240'nın (%47,4) 31-40 yaş aralığında olduğu, 225'inin (%44,5) lisans mezunu olduğu ve 462'sinin (%91,3) evli olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen bu ebeveynlerin çocuklarından 272'si (%53,8) erkek, 234'ü (%46,2) kızdır ve çocuklardan 212'si (%41,9) beş yaşındadır

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutumları Ölçeği” (Karabulut Demir ve Şendil, 2008) ve “Saldırganlık Yönelim Ölçeği” (Kaynak, Kan ve Kurtulmuş, 2016) kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu, ebeveynlerin ve çocuğun demografik bilgileri hakkında veri toplanması amacıyla hazırlanmıştır. Hazırlanan kişisel bilgi formunda çocuğun cinsiyeti, yaşı, anne babanın yaşları, eğitim durumları ve medeni durumları gibi demografik özelliklere yer verilmektedir.

Ebeveyn Tutum Ölçeği

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeğinde 2-6 yaş arasında çocuğu olan anne babaların çocuklarına karşı tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Ölçekte, 4 alt boyut ve 46 madde bulunmaktadır. Ölçeğin alt boyutları aşağıda verilmektedir: Demokratik Boyut (17 madde): Bu boyut çocuğun ayrı bir kişiliği olduğunu kabul etmesini, fikirlerini açıkça belirtmesini ve çocuğu bağımsızlığa teşvik etmeyi içermektedir. (Madde numaraları: 2, 5, 6, 7, 10, 13, 14, 15, 18, 20, 23, 25, 29, 36, 37, 38, 42). Otoriter Boyut (11 madde): Otoriter tutum boyutunda anne babanın çocuğun sahibi olduğu anlayışı hâkimdir. Dolayısıyla çocuğun ayrı bir kişiliği olduğu anlayışı yoktur. İletişim tek yönlüdür; kurallara koşulsuz itaat, sözel-fiziksel ceza ve baskıyı içermektedir. (Madde numaraları: 3, 9, 11, 19, 26, 27, 32, 35, 39, 40, 45). Aşırı Koruyucu Boyut (9 madde): Çocuğun sürekli korunması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Çocuğa sorumluluk vermekten kaçınan, aşırı kontrollü ve her türlü müdahaleyi kendisi yapan anne baba tavırlarını içermektedir. (Madde numaraları: 4, 8, 12, 16, 21, 22, 28, 41, 46). İzin Verici Boyut (9 madde): Çocuğa gerekenden fazla özgürlük tanıma, her türlü davranışını hoş görme tavırlarını içermektedir. (Madde numaraları: 1, 17, 24, 30, 31, 33, 34, 43, 44). Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri “demokratik” boyut için .83, “otoriter” boyut için .76, “aşırı koruyucu” boyut için .75 ve “izin verici” boyut için ise .74 olarak bulunmuştur (Karabulut Demir ve Şendil, 2008). Bu çalışmada ise değerler, demokratik” boyut için .81, “otoriter” boyut için .79, “aşırı koruyucu” boyut için .77 ve “izin verici” boyut için ise .75 şeklindedir.

Bu ölçek likert tarzda hazırlanmış olup her bir madde bir davranış biçimini ifade edecek şekilde düzenlenmiştir. Hazırlanan her bir madde için katılımcılar maddenin karşısındaki sıklık

oranlarına göre 5 farklı seçenektan birini işaretleyebilmektedirler. Maddeler için belirlenen sıklık düzeyleri “her zaman böyledir” 5 puan; “çoğunlukla böyledir” 4 puan; “bazen böyledir” 3 puan; “nadiren böyledir” 2 puan ve “hiçbir zaman böyle değildir” 1 puan şeklindedir. Bu şekilde ölçeğin uygulandığı ebeveynlerin, söz edilen davranışı ne sıklıkta veya ne düzeyde yaptıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Her bir boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her bir boyut için puan elde edilmektedir. Bir boyuttan yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

Saldırganlık Yönelim Ölçeği

Kaynak, Kan ve Kurtulmuş (2016) tarafından 36-72 aylık çocuklara yönelik geliştirilen bu form, toplam 27 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Oluşturulan alt boyutları şu şekilde açıklamak mümkündür: Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık (8 madde): Fiziksel olarak başkasına kasti şekilde zarar verme davranışlarını içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8). Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık (7 madde): Bir kişinin dışlanmasını sağlamak için kasti şekilde zarar vermeyi içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15). Kendine Yönelik Saldırganlık (5 madde): Kişinin bile isteye kasti şekilde kendine zarar vermesini içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 16, 17, 18, 19, 20). Nesneye Yönelik Saldırganlık (7 madde): Kişinin herhangi bir nesneye öfke anında kasti zarar vermesini içeren saldırganlık türüdür. (Madde numaraları: 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27). Ölçeğin tümüne ait Cronbach alfa değeri .957; alt faktörlere ait Cronbach alfa değerleri ise sırasıyla; .946, .945, .853 ve .920 şeklindedir (Kaynak, Kan ve Kurtulmuş, 2016). Bu çalışmada ise alt faktörlere ait değerler sırasıyla .92, .96, .85 ve .93 şeklinde bulunmuştur.

Bu ölçek likert tarzda hazırlanmıştır. Oluşturulan maddelerin her biri bir davranış biçimini temsil edecek şekilde düzenlenmiştir. Bu ölçekte yer alan her bir davranış biçiminin karşısında sıklık oranlarına göre seçilebilecek 7 farklı seçenek bulunmaktadır. Her madde için bu 7 seçenektan biri işaretlenmektedir. Maddeler için belirlenen sıklık düzeyleri “her zaman sürekli yapar” 7 puan; “ara sıra yapar” 4 puan; “hiçbir zaman yapmaz” 1 puan şeklindedir. “2, 3, 5, 6” puanlamaları ara değer olarak verilmektedir. Bu şekilde ölçeğin uygulandığı çocukların, söz edilen davranışı ne sıklıkta veya ne düzeyde yaptıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Her boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanarak her boyut için bir puan elde edilmektedir. Bir

boyuttan yüksek puan almak o boyutun temsil ettiği davranış şeklini benimsemek anlamına gelmektedir.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama sürecine başlamadan önce gerekli izinler alınmış, ardından basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş ebeveynlere çalışmanın amacı anlatılmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden velilere veri toplama araçları uygulanmıştır. Ebeveynler öncelikle Kişisel Bilgi Formu ile Ebeveyn Tutum Ölçeğini, ardından da okul öncesi dönemde olan çocuklarıyla ilgili olarak Saldırganlık Yönelim Ölçeğini doldurmuşlardır. Toplam 574 tane veri toplanmıştır. Fakat eksik ve hatalı doldurulduğu belirlenen 68 veri analize dâhil edilmemiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler, SPSS 22.0 istatistik paket programı kullanılarak hesaplanmış ve değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakmak için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve normal dağılım gösterdiği tespit edilen veriler, yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik testlerden bağımsız örneklem t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Benferroni testi, Pearson korelasyon analizi ile çözümlenmiştir.

Bulgular

Ebeveynlerin Anne-Baba Tutumlarına İlişkin Bulgular

“Ebeveynler hangi anne baba tutumlarını benimsemektedirler?” şeklindeki araştırma sorusuna ilişkin bulgular, Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Anne-Baba Tutumları

Anne Baba Tutumları		n	\bar{X}	ss
Boyutlar	Demokratik Tutum	506	4,03	,64
	Otoriter Tutum	506	2,18	,72
	Aşırı Koruyucu Tutum	506	3,61	,80
	İzin Verici Tutum	506	2,41	,71

Anne baba tutumlarına boyutlar bazında bakıldığında, demokratik tutum boyutunun ($\bar{X}=4,03$), otoriter tutum boyutunun ($\bar{X}=2,18$), aşırı koruyucu tutum boyutunun ($\bar{X}=3,61$) ve izin verici tutum boyutunun ($\bar{X}=2,41$) aritmetik ortalama değerlerinde olduğu görülmektedir.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Bu değerlere göre ebeveynlerin benimsediği otoriter tutum ($\bar{x}=2,18$) ve izin verici tutum ($\bar{x}=2,41$) boyutlarının düşük düzeyde olduğu, demokratik tutum ($\bar{x}=4,03$) ve aşırı koruyucu tutum ($\bar{x}=3,61$) boyutlarının ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin araştırma sorusunun bulguları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Ebeveynlerin Anne Baba Tutumlarının Cinsiyet Açısından İncelenmesi

	Anne Baba Tutumları	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	sd.	p
Boyutlar	Demokratik Tutum	Erkek	209	4,00	,65	-1,13	504	,257
		Kadın	297	4,06	,64			
	Otoriter Tutum	Erkek	209	2,16	,73	-,33	504	,741
		Kadın	297	2,18	,72			
	Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	209	3,51	,80	-2,24	504	,025*
		Kadın	297	3,67	,80			
	İzin Verici Tutum	Erkek	209	2,47	,76	1,35	504	,177
		Kadın	297	2,38	,67			

*p<.05

Yapılan ANOVA sonucuna göre, Tablo 3’de de görüldüğü üzere, ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyet değişkeni açısından aşırı koruyucu tutum boyutunda farklılaşırken, diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bir başka ifadeyle, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutum puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(504)} = -2,24$; $p = ,025$). Bu boyutta, kadınların ($\bar{x}=3,67$) erkeklere ($\bar{x}=3,51$) göre daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveynlerin benimsediği anne baba tutumlarının yaş değişkeni açısından farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda, ebeveynlerin tutumlarının, bu değişken açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin Anne Baba Tutumlarının Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi

	Anne Baba Tutumları	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	3,64	,96	5,07	,001*	C-A D-A E-A
		(B) İlkokul	70	3,96	,70			
		(C) Ortaokul	60	4,03	,54			
		(D) Lise	112	4,15	,62			
		(E) Lisans	225	4,07	,57			
	Otoriter Tutum	(A) Okula Gitmemiş	39	2,51	,80	4,77	,001*	A-D
		(B) İlkokul	70	2,24	,76			
		(C) Ortaokul	60	2,24	,66			
		(D) Lise	112	1,97	,65			

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Aşırı Koruyucu Tutum	(E) Lisans	225	2,18	,72	25,2	,000*	A-E B-E C-E D-E
	(A) Okula Gitmemiş	39	3,75	,75			
	(B) İlkokul	70	3,92	,73			
	(C) Ortaokul	60	3,81	,70			
	(D) Lise	112	3,98	,63			
İzin Verici Tutum	(E) Lisans	225	3,24	,79	4,92	,001*	E-D
	(A) Okula Gitmemiş	39	2,49	,76			
	(B) İlkokul	70	2,32	,74			
	(C) Ortaokul	60	2,48	,57			
	(D) Lise	112	2,18	,68			
(E) Lisans	225	2,53	,72				

*p<.05

Tablo 4'e bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının eğitim durumu açısından tüm boyutlarda farklılık gösterdiği görülmektedir. Demokratik tutum boyutunda, ortaokul mezunu olan ebeveynlerin (\bar{x} =4,03) okula gitmeyen ebeveynlere (\bar{x} =3,64) göre daha demokratik oldukları, lise mezunu (\bar{x} =4,15) ve lisans mezunu (\bar{x} =4,07) ebeveynlerin de okula gitmeyen ebeveynlere (\bar{x} =3,64) göre daha demokratik oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre, eğitim durumu yüksek olan ebeveynlerin daha demokratik olduğu söylenebilir.

Otoriter tutum boyutu incelendiğinde, okula gitmeyen ebeveynlerin (\bar{x} =2,51) lise mezunlarına (\bar{x} =1,97) göre daha otoriter oldukları görülmektedir. Bu sonuçlara göre, eğitim durumu düşük olan ebeveynlerin yüksek olanlara göre daha otoriter olduğu söylenebilir.

Aşırı koruyucu tutum boyutunda, okula gitmeyen (\bar{x} =3,75), ilkokul mezunu (\bar{x} =3,92), ortaokul mezunu (\bar{x} =3,81) ve lise mezunu (\bar{x} =3,98) ebeveynlerin, lisans mezunu (\bar{x} =3,24) ebeveynlere göre daha koruyucu oldukları görülmektedir. Bu sonuçlara göre eğitim durumu lisansın altındaki ebeveynlerin daha koruyucu olduğu söylenebilir.

İzin verici tutum boyutunda ise lisans mezunu ebeveynlerin (\bar{x} =2,53), lise mezunu ebeveynlere (\bar{x} =2,18) göre daha izin verici oldukları görülmektedir.

Tablo 5. Ebeveynlerin Anne Baba Tutumlarının Medeni Durum Açısından İncelenmesi

	Anne Baba Tutumları	Medeni Durum	n	\bar{x}	ss	t	sd.	p
Boyutlar	Demokratik Tutum	Evli	462	4,03	,66	-,174	504	,862
		Ayrı/Dul	44	4,05	,48			
	Otoriter Tutum	Evli	462	2,16	,72	-2,03	504	,042*
		Ayrı/Dul	44	2,39	,73			
	Aşırı Koruyucu Tutum	Evli	462	3,62	,79	1,62	504	,105
		Ayrı/Dul	44	3,42	,90			
	İzin Verici Tutum	Evli	462	2,40	,71	-1,12	504	,259

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Ayrı/Dul	44	2,53	,77
--	----------	----	------	-----

*p<.05

Tablo 5’de görüldüğü gibi, ebeveynlerin anne baba tutumları medeni durum değişkeni açısından sadece otoriter tutum boyutunda anlamlı bir fark göstermiştir (p=,042). Sonuçlara göre, ayrı/dul olan ebeveynlerin (\bar{x} =2,39) evli olan ebeveynlerden (\bar{x} =2,16) daha otoriter oldukları söylenebilir.

Tablo 6. Ebeveynlerin Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Cinsiyeti Açısından İncelenmesi

	Anne Baba Tutumları	Çocuğun Cinsiyeti	n	\bar{x}	ss	t	sd.	p
Boyutlar	Demokratik Tutum	Erkek	272	4,02	,64	-,456	504	,648
		Kız	234	4,05	,65			
	Otoriter Tutum	Erkek	272	2,23	,72	1,78	504	,075
		Kız	234	2,11	,72			
	Aşırı Koruyucu Tutum	Erkek	272	3,51	,83	-2,76	504	,006*
		Kız	234	3,71	,76			
	İzin Verici Tutum	Erkek	272	2,40	,68	-,490	504	,624
		Kız	234	2,43	,75			

*p<.05

Tablo 6’da görüldüğü gibi, ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir farklılık gösterirken (p=,006), diğer boyutlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca, sonuçlara göre, kız çocuğa sahip ebeveynlerin (\bar{x} =3,71) erkek çocuğa sahip ebeveynlere (\bar{x} =3,51) göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

Tablo 7. Ebeveynlerin Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Yaşı Açısından İncelenmesi

	Anne Baba Tutumları	Çocuğun Yaşı	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
Boyutlar	Demokratik Tutum	(A) 3	37	4,09	,65	1,10	,348	
		(B) 4	60	4,14	,80			
		(C) 5	212	3,98	,64			
		(D) 6	197	4,05	,59			
	Otoriter Tutum	(A) 3	37	2,13	,83	1,47	,219	
		(B) 4	60	2,00	,83			
		(C) 5	212	2,20	,72			
		(D) 6	197	2,21	,66			
	Aşırı Koruyucu Tutum	(A) 3	37	3,79	,71	2,66	,047*	B-C
		(B) 4	60	3,81	,74			
		(C) 5	212	3,53	,81			
		(D) 6	197	3,59	,82			
İzin Verici Tutum	(A) 3	37	2,31	,83	1,22	,300		
	(B) 4	60	2,30	,74				

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

(C) 5	212	2,41	,67
(D) 6	197	2,47	,72

*p<.05

Tablo 7’de görüldüğü gibi, ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun yaşı değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir fark gösterirken ($p=,047$), diğer boyutlarda anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ayrıca sonuçlara göre, dört yaşında çocuğu olan ebeveynlerin ($\bar{x}=3,81$) beş yaşında çocuğa sahip ebeveynlere ($\bar{x}=3,53$) göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine ilişkin bulgular

“Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri nasıl bir dağılım göstermektedir?” şeklindeki araştırma sorusuna ilişkin bulgular, Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. Çocukların Saldırganlık Yönelimleri

Çocuğun Saldırganlık Yönelimi		n	\bar{x}	ss
Boyutlar	Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	506	1,71	1,06
	Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	506	1,45	,84
	Kendine Yönelik Saldırganlık	506	1,27	,78
	Nesneye Yönelik Saldırganlık	506	1,64	,88

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine boyutlar bazında bakıldığında, “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,71$), “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,45$), “kendine yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,27$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunun ise ($\bar{x}=1,64$) aritmetik ortalama değerlerinde olduğu görülmektedir.

Bu değerlere göre “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,71$), “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,45$), “kendine yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,27$) ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutunun ($\bar{x}=1,64$) çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin araştırma sorusunun bulguları aşağıda verilmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın yaşı değişkeni açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin bu değişken açısından hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 9. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimlerinin Anne Babanın Eğitim Durumu Açısından İncelenmesi

Saldırganlık Yönelimi	Eğitim Durumu	n	\bar{x}	ss	F	p	Fark
Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	(A) Okula Gitmemiş	39	1,93	1,3	,960	,429	
	(B) İlkokul	70	1,74	,99			
	(C) Ortaokul	60	1,83	1,2			
	(D) Lise	112	1,70	1,1			
	(E) Lisans	225	1,63	,94			
Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	(A) Okula Gitmemiş	39	1,95	1,3	6,79	,000*	A-B
	(B) İlkokul	70	1,43	,71			A-D
	(C) Ortaokul	60	1,69	1,0			A-E
	(D) Lise	112	1,45	,83			C-E
	(E) Lisans	225	1,30	,66			
Kendine Yönelik Saldırganlık	(A) Okula Gitmemiş	39	1,50	1,0	2,80	,025*	A-D
	(B) İlkokul	70	1,23	,66			A-E
	(C) Ortaokul	60	1,51	1,2			C-B
	(D) Lise	112	1,20	,61			C-D
	(E) Lisans	225	1,22	,67			C-E
Nesneye Yönelik Saldırganlık	(A) Okula Gitmemiş	39	1,92	1,0	5,65	,000*	
	(B) İlkokul	70	1,55	,70			A-E
	(C) Ortaokul	60	1,98	1,2			C-B
	(D) Lise	112	1,73	,91			C-E
	(E) Lisans	225	1,48	,72			

*p<.05

Tablo 9'a bakıldığında, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babalarının eğitim durumu açısından "başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık" (p<.05), "kendine yönelik saldırganlık" (p<.05) ve "nesneye yönelik saldırganlık" (p<.05) boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık boyutunda okula gitmemiş (\bar{x} =1,95) anne babaya sahip çocukların, ilkökul mezunu (\bar{x} =1,43), lise mezunu (\bar{x} =1,45) ve lisans mezunu (\bar{x} =1,30) anne babaya sahip çocuklara göre, ortaokul mezunu (\bar{x} =1,69) anne babaya sahip çocukların ise lisans mezunu (\bar{x} =1,30) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Kendine yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş (\bar{x} =1,50) anne babaya sahip çocukların, lise mezunu (\bar{x} =1,20) ve lisans mezunu (\bar{x} =1,22) anne babaya sahip çocuklara göre, ortaokul mezunu (\bar{x} =1,51) anne babaya sahip çocukların ise ilkökul mezunu (\bar{x} =1,23), lise mezunu (\bar{x} =1,20) ve lisans mezunu (\bar{x} =1,22) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Nesneye yönelik saldırganlık boyutunda okula gitmemiş ($\bar{x}=1,92$) anne babaya sahip çocukların lisans mezunu ($\bar{x}=1,48$) anne babaya sahip çocuklara göre, ortaokul mezunu ($\bar{x}=1,98$) anne babaya sahip çocukların ise ilkokul mezunu ($\bar{x}=1,55$) ve lisans mezunu ($\bar{x}=1,48$) anne babaya sahip çocuklara göre saldırganlık yönelimlerinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimlerinin Anne Babanın Medeni Durumu Açısından İncelenmesi

Saldırganlık Yönelimi	Medeni Durum	n	\bar{X}	ss	t	sd.	p	
Boyutlar	Başkasına Yönelik	Evli	462	1,71	1,0	,517	504	,605
	Fiziksel Saldırganlık	Ayrı/Dul	44	1,63	1,0			
	Başkasına Yönelik	Evli	462	1,44	,81	-,510	504	,610
	İlişkisel Saldırganlık	Ayrı/Dul	44	1,51	1,0			
	Kendine Yönelik	Evli	462	1,27	,77	,200	504	,842
	Saldırganlık	Ayrı/Dul	44	1,25	,88			
	Nesneye Yönelik	Evli	462	1,67	,90	2,16	504	,031*
	Saldırganlık	Ayrı/Dul	44	1,37	,54			

*p<.05

Tablo 10'da görüldüğü gibi, okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından sadece "nesneye yönelik saldırganlık" alt boyutunda (p<.05) anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlara göre "nesneye yönelik saldırganlık" alt boyutunda, anne babaları sağ ve birlikte olan ($\bar{x}=1,67$) çocukların saldırganlık yönelimlerinin, anne babalarından biri vefat etmiş veya ebeveynleri ayrı olan ($\bar{x}=1,37$) çocukların saldırganlık yönelimlerinden daha fazla olduğu söylenebilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun cinsiyeti ve çocuğun yaşı değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin bu değişken açısından anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

"Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimleri ile ebeveynlerinin anne-baba tutumları arasında ilişki var mıdır?" şeklindeki araştırma sorusuna yönelik bulgular, Tablo 11'de yer almaktadır.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 11. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değişkenler		Çocuğun Saldırganlık Yönelimi Boyutları				
		Başkasına Yönelik Fiziksel Saldırganlık	Başkasına Yönelik İlişkisel Saldırganlık	Kendine Yönelik Saldırganlık	Nesneye Yönelik Saldırganlık	
Anne Baba Tutumları Boyutları	r	-,357*	-,266*	-,175*	-,274*	
	Demokratik Tutum	p	,000	,000	,000	,000
	n	506	506	506	506	
	R ²	,128	,071	,031	,075	
	r	,357*	,290*	,256*	,309*	
	Otoriter Tutum	p	,000	,000	,000	,000
	n	506	506	506	506	
	R ²	,128	,084	,066	,096	
	r	,008	,062	,025	,059	
	Aşırı Koruyucu Tutum	p	,862	,167	,576	,184
	n	506	506	506	506	
	R ²	,000	,004	,001	,004	
r	,215*	,150*	,181*	,144*		
İzin Verici Tutum	p	,000	,001	,000	,001	
n	506	506	506	506		
R ²	,046	,022	,033	,021		

*p<.05

Değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve derecesinin anlamlandırılmasında 0.00-0.30 arası *düşük*, 0.30-0.70 arası *orta*, 0.70-1.00 arası ise *yüksek* olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2010). Tablo 11'e bakıldığında anne baba tutumları boyutlarından "demokratik tutum" boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından "başkasına yönelik fiziksel saldırganlık" boyutu arasında negatif yönde anlamlı "orta" düzeyde bir ilişki bulunmuştur ($r=-,357$ $p<.05$). Aynı zamanda demokratik tutum boyutu ile diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında da negatif yönde anlamlı "düşük" düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Boyutların aldıkları değerler şöyledir: "başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık" ($r=-,266$ $p<.05$), "kendine yönelik saldırganlık" ($r=-,175$ $p<.05$) ve "nesneye yönelik saldırganlık" ($r=-,274$ $p<.05$). Bu sonuçlara göre anne babanın demokratik tutumu arttıkça çocuktaki saldırganlık yöneliminin azaldığı söylenebilir.

Anne baba tutumları boyutlarından "otoriter tutum" boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından "başkasına yönelik fiziksel saldırganlık" ($r=,357$ $p<.05$) ve "nesneye yönelik saldırganlık" ($r=,309$ $p<.05$) boyutları arasında pozitif yönde anlamlı "orta" düzeyde ilişki bulunmuştur. Anne baba tutumları boyutlarında otoriter tutum boyutu ile "başkasına yönelik

ilişkisel saldırganlık" ($r=,290$ $p<.05$) boyutu ve "kendine yönelik saldırganlık" ($r=,256$ $p<.05$) boyutu arasında pozitif yönde anlamlı "düşük" düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara göre anne babanın otoriter tutumu arttıkça çocuktaki saldırganlık yöneliminin de arttığını söylemek mümkündür.

Anne baba tutumları boyutlarından "aşırı koruyucu" boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmazken, anne baba tutumları boyutlarından "izin verici tutum" boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı "düşük" düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Boyutların aldıkları değerler şöyledir: "başkasına yönelik fiziksel saldırganlık" ($r=,215$ $p<.05$), "başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık" ($r=,150$ $p<.05$), "kendine yönelik saldırganlık" ($r=,181$ $p<.05$) ve "nesneye yönelik saldırganlık" ($r=,144$ $p<.05$). Anne babadaki izin verici tutum arttıkça çocuktaki saldırganlık yöneliminin arttığı da söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Çocukların saldırganlık yönelimleri 36-72 Aylık Çocuklara Yönelik Saldırganlık Yönelim Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır. Çocukların ebeveynlerinin anne-baba tutumları, Ebeveyn Tutumları Ölçeğinin ölçtüğü özellikler ile sınırlıdır.

Çalışmanın sonunda, çalışmaya katılan ebeveynlerin otoriter tutum ve izin verici tutumlarının düşük düzeyde olduğu, demokratik tutum ve aşırı koruyucu tutumlarının ise yüksek düzeyde olduğu şeklindedir. Ebeveynlerin demokratik tutuma ilişkin ortalamalarının yüksek bulunması, çalışmada lisans mezunu ebeveynlerin sayısının fazla olması ile açıklanabilir. Araştırmada ulaşılan diğer bir sonuç olarak, eğitim düzeyi arttıkça demokratik tutumun artması da bu durumu destekler niteliktedir.

Ebeveynlerin anne baba tutumları cinsiyet değişkeni açısından "aşırı koruyucu tutum" boyutunda farklılaşırken, diğer boyutlarda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aşırı koruyucu tutum boyutunda kadınların erkeklere göre daha koruyucu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak annenin çocukla daha fazla vakit geçirmesi ve buna bağlı olarak aradaki bağın daha kuvvetli olması gösterilebilir. Lin ve Billingham (2014) bu çalışmayı destekler nitelikte bir sonuca ulaşarak, anne babanın cinsiyetinin benimsedikleri tutumları etkilediğini dile getirmektedir. Diğer yandan, Dursun (2010) tarafından yapılmış olan çalışmada, babaların annelere göre daha koruyucu bir tutum benimsedikleri sonucuna

ulaşmıştır. Ayrıca, bu araştırmanın sonucuna göre demokratik tutum boyutunda cinsiyete göre herhangi bir farklılığa rastlanmazken, Özyürek ve Tezel Şahin (2005) tarafından yapılan çalışmada bu sonuçtan farklı olarak annelerin babalara göre daha demokratik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada, ebeveynlerin anne baba tutumlarının yaş değişkeni açısından farklılaşmadığı belirlenmiştir. Bununla beraber, Şanlı ve Öztürk (2012) tarafından yapılan çalışmada yaşı küçük olan annelerin daha koruyucu bir tutum benimsedikleri, Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) tarafından yapılan çalışmada da anne baba tutumlarının yaş değişkenine göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Her iki çalışmanın bulgusu da, bu çalışmanın bulgusuna göre farklılık göstermektedir.

Ebeveynlerin anne baba tutumları eğitim durumu açısından tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Demokratik tutum boyutunda ortaokul mezunu olan anne babaların okula gitmeyen anne babalara göre; lise mezunu ve lisans mezunu anne babaların da okula gitmeyen anne babalara göre daha demokratik oldukları bulunmuştur. Otoriter tutum boyutunda okula gitmeyen anne babaların lise mezunlarına göre daha otoriter oldukları belirlenmiştir. Aşırı koruyucu tutum boyutunda, okula gitmeyen, ilkokul mezunu, ortaokul mezunu ve lise mezunu anne babaların lisans mezunu anne babalara göre daha koruyucu oldukları bulunmuştur. İzin verici tutum boyutunda ise lisans mezunu anne babaların lise mezunu anne babalara göre daha izin verici oldukları bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında, ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça tutumlarının çocukların lehine bir hal aldığı söylemek mümkün olabilir. Literatürde de anne baba tutumlarının eğitim düzeyi değişkenine göre değiştiğini gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Halpenny, Nixon ve Watson (2010) anne baba tutumları ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki olduğunu, Şanlı ve Öztürk (2012) ise eğitim düzeyi düşük olan annelerin daha koruyucu bir tutum benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Eroğlu (2014) ve Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga, ve Bushati (2014) ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça, daha demokratik bir anne baba tutumu benimsediklerini belirlemişlerdir. Bununla birlikte, ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumları ve aile içi geçimsizliğin azalması, Dursun (2010) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu bulgu, eğitimin ebeveyn davranışlarına olumlu bir etkisi olarak düşünülebilir. Bununla birlikte, izin verici tutum

boyutunda lisans mezunu ebeveynlerin lise mezunu ebeveynlere göre daha izin verici bir tutum benimsemeleri, lisans mezunu ebeveynlerin genellikle çalışıyor olmalarına bağlı olarak çocuklarıyla geçiremedikleri zamanı onlara karşı daha esnek ve daha az kurallı davranarak telafi ediyor olabilecekleri şekilde yorumlanabilir.

Çalışma sonucunda, ebeveynlerin anne baba tutumlarının medeni durum değişkeni açısından sadece otoriter tutum boyutunda anlamlı bir fark gösterdiği, ayrı/dul olan ebeveynlerin evli olan ebeveynlerden daha otoriter oldukları bulunmuştur. Ayrı/dul olan ebeveynlerin evli olan ebeveynlere göre daha otoriter bir tutum benimsemelerinde, tek başına çocuk büyütme durumunda kalan ebeveynin bu zorluk ve sorumluluktan kaynaklı olarak çocuk üzerinde daha fazla hâkimiyet kurma istek ve çabasının etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Ebeveynlerin anne baba tutumlarında, çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir fark bulunmuş, kız çocuğa sahip ebeveynlerin erkek çocuğa sahip ebeveynlere göre daha fazla aşırı koruyucu oldukları belirlenmiştir. Bu sonuç kültürel bakış açısının bir sonucu olabilir çünkü Türk toplumunda kız çocukları daha fazla korumaya ihtiyaç duyan bireyler olarak algılanmaktadırlar. Literatürde de anne baba tutumları üzerinde çocuğun cinsiyeti değişkeninin etkisi olduğunu gösteren çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, Çetinkaya (2016) bu çalışmayla paralel bir sonuca ulaşarak anne babanın kız çocuklara erkek çocuklara nazaran daha korumacı bir tutum sergilediğini ortaya koymuştur. Zeteroğlu (2014) ise anne babaların kız çocuklarına erkek çocuklarına nazaran daha fazla izin verici ve otoriter bir tutumla yaklaştığı sonucuna ulaşmıştır. Kashasu (Xhelilaj), Dibra, Osmanaga ve Bushati (2014) ise anne baba tutumlarının çocuğun cinsiyet değişkeni açısından farklılaştığını dile getirmişlerdir. Ancak Aktürk (2015), annenin tutumunun çocuğun cinsiyetinden etkilenmezken babanın tutumunun bu değişkenden etkilendiğini belirlemiştir.

Ebeveynlerin anne baba tutumları çocuğun yaşı değişkeni açısından yalnızca aşırı koruyucu tutum boyutunda anlamlı bir farklılık göstermiştir. Dört yaşında çocuğa sahip ebeveynlerin beş yaşında çocuğa sahip ebeveynlere göre daha aşırı koruyucu bir tutum benimsedikleri bulunmuştur. Burada yaşı küçük olan çocukların ebeveynlerinin daha büyük olanların ebeveynlerine göre daha korumacı olması beklenen bir sonuç olarak düşünülebilir. Literatürde de buna paralel olarak Rosen, Cheever ve Carrier (2008) çocuğun yaşı ile anne baba

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

tutumları arasında bir ilişki olduğunu belirlerken, Turner ve Harris (1984) anne baba tutumları ile çocuğun yaşı arasında bir ilişki bulamamışlardır.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın yaşı değişkeni açısından hiçbir alt boyutta anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bir başka ifadeyle, ebeveynin yaşı çocuğun saldırganlık yönelimine etki etmemektedir. Bu durum, çocuğun saldırganlık yöneliminin, ebeveynlerinin yaşından ziyade çocuklarıyla etkileşimlerinden veya ebeveynliği algılayış biçimlerinden kaynaklanıyor olabilir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babalarının eğitim durumu açısından başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık, kendine yönelik saldırganlık ve nesneye yönelik saldırganlık boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Alt boyutlar ve eğitim boyutları incelendiğinde, genellikle ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocukta görülen saldırganlık yöneliminin azaldığı belirlenmiştir. Bu durum, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artmasıyla hem çocuğa karşı tutumları konusundaki farkındalıklarının artmasının hem de çocuklarına daha bilinçli şekilde yaklaşmalarının bir sonucu olabilir. Bu çalışmanın bulgusundan farklı olarak Köksal (2016), anne babanın eğitim durumunun çocuğun saldırganlık yönelimine etki etmediğini belirlemiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin anne babanın medeni durumu değişkeni açısından sadece “nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. “Nesneye yönelik saldırganlık” alt boyutunda, anne babaları birlikte olan çocukların saldırganlık yönelimleri ortalamalarının, anne babalarından biri vefat etmiş veya ebeveynleri ayrı olan çocukların saldırganlık yönelimi ortalamalarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak Kadan (2010) tarafından yapılan çalışmada bu bulgudan farklı olarak, anne babası çeşitli nedenlerle ayrılmış olan çocukların (boşanma, ölüm, iş nedeniyle uzun süreli ayrılık vb.) anne babası bir arada yaşayan çocuklara göre gerek fiziksel olarak, gerekse sözel olarak saldırganlık davranışını daha sık sergiledikleri belirlenmiştir. Bununla beraber, literatürde yine bu çalışmanın sonucundan farklı olarak, parçalanmış, boşanmış ailelerde bulunan çocukların daha saldırgan davranışlar sergilediklerine ilişkin sonuçlara ulaşan çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 1999; Polat, 2001; Rickel ve Allen, 1987).

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun cinsiyeti değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu bulguyu destekler şekilde Köksal'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada da çocuğun cinsiyeti ile saldırganlık yönelimi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ancak, Özdoğan (1982) çalışmasında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha fazla saldırgan davranışlar sergilediğini, Maccoby ve Martin (1983) ise stresli olaylar karşısında erkek çocukların kız çocuklara oranla daha tepkili olduklarını vurgulamışlardır.

Okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerinin çocuğun yaşı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu durum, bu çalışmaya katılan çocukların büyük kısmının en az bir yıl ve üzeri süredir okul öncesi eğitim alıyor olmaları ile açıklanabilir. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam çocukların kurallara uyma, arkadaş edinme ve arkadaşlarla iyi ilişkiler yürütme gibi konularda iyi olmaları beklenmektedir ki bu da çocukların saldırganlık yönelimini azaltıyor olabilir. Bununla birlikte, Köksal (2016) yapmış olduğu çalışmada çocuğun yaşı arttıkça saldırganlık yöneliminin de arttığını belirtmektedir.

Demokratik tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Demokratik tutum boyutu ile diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında da negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki bulunmuştur. Otoriter tutum boyutu ile “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” boyutu ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Aşırı koruyucu anne-baba tutumu boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. İzin verici tutum boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlara bakıldığında ebeveynlerin anne baba tutumlarının çeşitli boyutları ile çocukların saldırganlık yönelimleri arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Öncelikle demokratik tutumla saldırganlık yöneliminin dört boyutu arasında negatif yönlü bir ilişki olması, beklenen bir sonuçtur çünkü demokratik tutumu benimseyen anne babaların çocuklarıyla iletişim ve etkileşimde etkili yolları benimseyerek, çocuğa birey olarak değer vermeleri, buna bağlı olarak da çocukların olumlu davranışlar geliştirmeleri beklenmektedir. Yine otoriter durumda da tam tersi bir sonuç beklenmekte, anne babanın kuralları koyarak çocukların görüşlerini görmezden

geldiği bir ilişkide çocuklar olumsuz davranışlar geliştirmektedirler. Bu da bulgularda, otoriter tutum ve saldırganlık yöneliminin dört boyutu arasında pozitif ilişki olarak kendini göstermektedir. Literatüre bakıldığında ise, bu sonuçları destekleyen bazı çalışmalar olduğu görülmektedir. Örneğin Köksal'ın (2016) çalışmasında, anne babaların sergilediği demokratik tutum arttıkça çocuklardaki saldırganlık düzeyinin düşmekte olduğu ve anne babaların sergilediği otoriter tutum arttıkça çocuklardaki saldırganlık düzeyinin de artmakta olduğu belirlenmiştir. Criss, Pettit, Bates, Dodge ve Lapp (2002) okul öncesi dönem çocuklarındaki düşmanca davranışların annedeki sert disiplin tutumundan kaynaklandığını belirtmiştir. Aunola ve Nurmi (2005) çocuklardaki davranış problemleri ile anne babanın baskıcı tutumu arasında doğrudan ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Ay (2007) ise aile tarafından şiddete maruz kalan bireylerin daha fazla saldırganlık eğilimi gösterdiğini belirtmektedir. Ancak Kaya (2003), anne baba tutumları ile çocukta görülen davranış problemi arasında bir ilişki saptamamıştır.

Sonuç olarak, anne-baba tutumları boyutlarından “demokratik tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” boyutu arasında negatif yönde anlamlı “orta” düzeyde bir ilişki, diğer tüm saldırganlık yönelimi boyutları arasında ise negatif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. “Otoriter tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutlarından “başkasına yönelik fiziksel saldırganlık” ve “nesneye yönelik saldırganlık” boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “orta” düzeyde ilişki, “başkasına yönelik ilişkisel saldırganlık” ve “kendine yönelik saldırganlık” boyutu arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde ilişki bulunmuştur. Son olarak, “izin verici tutum” boyutu ile saldırganlık yönelimleri boyutları arasında pozitif yönde anlamlı “düşük” düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Bu bulgular ışığında, ilgili bakanlıklar aracılığıyla seminerler düzenlenerek anne babalara çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir. Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile iletişime geçilerek ebeveynlere saldırganlık yönelimi ve saldırganlık davranışı ile ilgili bilgilendirme çalışmaları düzenlenebilir. Ebeveyn bilinçlendirmesi yapılarak, saldırganlık yönelimi ve saldırganlık ile mücadele programı oluşturabilir ve bu program çeşitli bakanlıkların iş birliği ile okullarda uygulanabilir. Televizyon ve sosyal medyada yer alan saldırganlık içerikli çizgi film ve oyunlara kısıtlama getirilebilir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda, anne babanın mizaç özelliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının saldırganlık yönelimlerine etkisi incelenebilir. Çocuklardaki saldırganlık yönelimini azaltacak terapiler deneysel desende test edilebilir. Saldırganlık yönelimi gösteren çocukların anne babalarının saldırganlık yönelimleri incelenebilir. Ebeveyni demokratik anne baba tutumuna sahip çocuklarla, ebeveyni otoriter tutuma sahip çocukların gelişim özellikleri karşılaştırılarak saldırganlık yönelimine ilişkin ebeveynlerin bakış açıları incelenebilir.

Kaynakça

- Aktürk, F. M. (2015). *Çocukları Okul Öncesi Eğitime Devam Eden (5 Yaş Grubu) Ebeveynlerin Anne-Baba Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alisinanoğlu, F. ve Kesicioğlu, O. S. (2010). Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun İli Örneği). *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1), 93-110.
- Amin, F. M., Behalik, S. G. ve El-Soreety, W. H. (2011). Prevalence and factors associated with aggression among preschool age children at Baraem Bader Nursery School in Al-Asher 10th of Ramadan city, Egypt. *Life Science Journal*, 8(4), 929-938.
- Anderson, L. S. (1992). *Dealing with angry child*. USA: Government Printing Office.
- Arnott, B. ve Brown, A. (2013). An exploration of parenting behaviours and attitudes during early infancy: Association with maternal and infant characteristics. *Infant and Child Development*, 22, 349-361.
- Aunola, K. ve Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Ay, B. S. (2017). *Korkusu Olan Ve Olmayan 3-6 Yaş Arası Çocukların, Anne Baba Tutumlarının Ve Anne Baba Kaygısının Çocukların Korkularına Olan Etkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Bernstein, D. A., Clarke-Stewart, A., Roy, E. J., Srull, T. K. ve Wickens, C. D. (1994). *Psychology*. USA: Houghton Mifflin Company.
- Boxer, P. ve Tisak, M. S. (2005). Children's beliefs about the continuity of aggression. *Aggressive Behavior, 31*(2), 1-17.
- Bozdemir, F. ve Gündüz, B., (2016). Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri. *International Journal of Human Sciences, 13*(1), 1797-1814.
- Braza, P., Carreras, R., Munoz, J. M., Braza, F., Azurmendi, A., Pascual-Sagastizabal, E., Cardas, J. ve Sanchez-Martin, J. R. (2015). Negative maternal and paternal parenting styles as predictors of children's behavioral problems: Moderating effects of the child's sex. *Journal of Child and Family Studies, 24*, 847-856.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (12. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Car, K. B., Pešic, M. H. ve Panescu, O. (2014). Differences in implicit conceptualization and attribution of the preschooler aggressiveness in relation to gender, education and subjectiveness of the parent. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 127*, 164-168.
- Chen, X., Huang, X., Chang, L, Wang, L. ve Li, D. (2010). Aggression, social competence, and academic achievement in Chinese children: A 5-year longitudinal study. *Development and Psychopathology, 22*, 583-592.
- Criss, M. M., Pettit, G. S., Bates, J. E., Dodge, K. A. ve Lapp, A. L. (2002). Family adversity, positive peer relationships, and children's externalizing behavior: A longitudinal perspective on risk and resilience. *Child Development, 73*(4), 1220-1237.
- Cüceloğlu, D. (1996). *İnsan ve davranışları: Psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetinkaya, N. (2016). *4-5 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Sosyal-Duygusal Uyumunu İle Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki (Kars İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Dewi, K. S., Prihatsanti, U., Setyawan, I. ve Siswati. (2015). Children's aggressive behavior tendency in Central Java Coastal Region: The role of parent-child interaction, father's affection and media exposure. *Procedia Environmental Sciences*, 23, 192-198.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Efe Azkeskin, K., Güven, G., Güral, M. ve Sezer, T. (2013). Parenting styles: Parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies*, 3(1), 74-82.
- Eroğlu, M. (2014). *0-6 Yaş Arası Çocuğa Sahip Anne Babaların Sosyo Ekonomik Durumlarının Ve Benlik Saygılarının Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Toros Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gözübüyük, N. (2015). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Davranış Sorunlarının Anne-Baba Tutumu Ve Öz-Kontrol İle İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Günindi, Y. ve Giren, S. Y. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.
- Halpenny, A. M., Nixon, E. ve Watson, D. (2010). *Parents' perspectives on parenting styles and disciplining children*. Dublin: Minister for Health and Children.
- İkiz, F. E., Mete Otlu, B. ve İkinci Vural, D. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen problem davranışlar: Öğretmenlerin değerlendirmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 216-229.
- İkiz, S. ve Öztürk Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- İnanç, L., Altıntaş, M. ve Barış, T. (2017). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişki. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1731-1745.
- Kadan, G. (2010). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarında (4-6 Yaş) Saldırganlık Davranışını Etkileyen Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Karaca, N. H., Gündüz, A. ve Aral, N. (2011). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal davranışının incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4(2), 65-76.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karataş, S. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. URL: aves.akdeniz.edu.tr/imageOfbyte.aspx?Resim=8&SSNO=13&USER=3180 Erişim tarihi: 05/07/2019.
- Kashasu (Xhelilaj), L., Dibra, G., Osmanaga, F. ve Bushati, J. (2014). The relationship between parental demographics, parenting styles and student academic achievement. *European Scientific Journal*, 10(13), 237-251.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik Uyumu İle Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kaynak, K. B., Kan, A. ve Kurtulmuş, Z. (2016). 36-72 aylık çocuklara yönelik "Saldırganlık Yönelim Ölçeği" geliştirme çalışması. *Turkish Studies*, 11(3), 1457-1474.
- Köksal, B. (2016). *Özel Bir Okulda Okuyan 2-6 Yaş Arası Çocukların Saldırganlık Düzeyleri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kulaksızoğlu A. (1999). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Lin, Y. C. ve Billingham, R. E. (2014). Relationship between parenting styles and gender role identity in college students. *Psychological Reports: Relationships and Communications*, 114(1), 250-271.
- Lopes, D. R., van Putten, K. ve Moormann, P.P. (2015). The impact of parental styles on the development of psychological complaints. *Europe's Journal of Psychology*, 11(1), 155-168.
- Maccoby, E.E. ve Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. P. H. Mussen (Ed.) *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* içinde, (s. 1-10). Newyork: Wiley.
- Nazik, B. (2001). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık
- Öngören Özdemir, S. ve Tepeli, K. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin saldırgan davranışlarla baş etme stratejilerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 51-70.
- Özdoğan, B. (1982). Dokuz yaş çocuklarında davranış bozukluklarının çevresel nedenleri. *Psikoloji Dergisi*, 14(15), 39-44.
- Özmen, A. (2004). *Seçim Kuramı Ve Gerçeklik Terapisine Dayalı Öfkeyle Başa Çıkma Eğitim Programının Üniversite Öğrencilerinin Öfkeyle Başa Çıkma Becerileri Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Philips, N., Sioen, I., Michels, N., Sleddens, E. ve De Henauw, S. (2014). The influence of parenting style on health related behavior of children: Findings from the ChiBS study. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11, 1-14.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Derya Yayınları.
- Rickel, A. ve Allen, L. (1987). *Preventing maladjustment from infancy through adolescence*. Beverly Hills: Sage Publication.
- Rosen, L. D., Cheever, N. A. ve Carrier, L. M. (2008). The association of parenting style and child age with parental limit setting and adolescent MySpace behavior. *Journal of Applied Development Psychology*, 29, 459-471.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Atli, S. ve Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.
- Sayın, U. (2014). 48-72 aylık çocuklardaki saldırganlık davranışlarına müdahale yöntemi olarak ebeveyn eğitim programı geliştirilmesi ve etkililiğinin incelenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Schick, A. VE Cierpka, M. (2016). Risk factors and prevention of aggressive behavior in children and adolescents. *Journal for Educational Research Online*, 8(1), 90-109.
- Schuerger, J. M. (1979). Understanding and controlling anger. S. Eisenberg ve L. E. Patterson (Ed.) *Helping clients with special concerns* içinde (s. 79-102). London: Houghton Mifflin Company.
- Starzyk, K. B. VE Marshall, W. L. (2003). Childhood family and personological risk factors for sexual offending. *Aggression and Violent Behavior*, 8, 93-105.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. VE Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Taner Derman, M. ve Başal, H. A. (2013). Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Tanwar, K. C. ve Priyanka. (2016). Impact of media violence on children’s aggressive behavior. *Indian Journal of Research*, 5(6), 241-245.
- Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(1), 39-48.
- Turner, P. H. ve Haris, M. B. (1984). Parental attitudes and preschool children’s social competence. *The Journal of Genetic Psychology*, 144, 105-113.

Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Saldırganlık Yönelimleri ile Ebeveynlerinin Anne Baba Tutumları
Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Türkoğlu, B. (2019). Preschool teachers' perspectives on aggressive behaviors in children: A qualitative study. *Journal of Education and Training Studies*, 7(2), 169-183.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 328-345.
- Zeteroğlu, E. Ş. (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zeka alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.